

Innledning

Hensikten med denne antologien om *Aksjonsforskning i Norge, volum 2* er å vise ulike perspektiver på grunnlagstenkning, ulike forskerroller og ulike kontekster for aksjonsforskning. Bidragsyterne er forskere som alle har lang erfaring med å kombinere praksisutvikling og kunnskapsutvikling i aksjonsforskningsprosjekter. Noen har forsket i egen praksis, eventuelt sammen med kolleger, studenter eller andre samarbeidspartnere. Andre har i stor grad hatt samarbeidspartnere utenfor sin egen organisasjon. Mangfoldet i forskningsbidragene og kunnskapen som deles, er interessante både for anerkjente og nye forskere som ønsker å bli kjent med hva aksjonsforskere bidrar til av kunnskaps- og praksisutvikling i Norge.

Noen forfattere er nye siden forrige volum av *Aksjonsforskning i Norge*, mens andre videreutvikler grunnleggende tanker og ideer fra den første antologien. Mangfoldet i antologien er ønskelig og nødvendig i en vitenskapelig diskurs om aksjonsforskningens plass og bidrag i vitenskapsfeltet, en diskusjon som aldri kan stoppe opp, men tvert imot bidra til å se nye horisonter.

Hva nytt bidrar denne antologien med?

Denne antologien viser mangfoldet i aksjonsforskning, knyttet til hvilken type spørsmål man kan få svar på, hvilke metoder som kan være egnet, og ikke minst hva det metodologiske grunnlaget handler om. Aksjonsforskning kan i motsetning til mer tradisjonelle forsknings-tilnærminger innebære at data genereres gjennom ulike utviklingsaktiviteter, at man anvender mange ulike metoder, og at tilnærmingen i forskningsprosessen endres underveis. Et aksjonsforskningsprosjekt kan for eksempel være initiert av forskere ved et universitet eller høyskole, og utvikles videre som et samarbeid mellom ledere og personell ved skoler

eller helseinstitusjoner. Denne antologien viser til bredden i ulike tilnæringer, der noen prosjekter er initiert av forskere, mens andre prosjekter i større grad er kjennetegnet av gjensidighet i samarbeidet mellom praktikere og forskere både om valg av tema, metodiske tilnæringer og analyser. Nyere aksjonsforskningstilnæringer retter også oppmerksomheten mot forskerens selvrefleksjon og retrospektive tilbakeblikk rundt egen praksis.

Aksjonsforskning utfordrer den tradisjonelle tenkningen i kvantitativ og kvalitativ forskning, der forskerens oppgave først og fremst handler om å samle og analysere data. I aksjonsforskning har forskeren også en aktiv rolle i å bidra til å tilrettelegge og stimulere utviklingsprosesser. Aksjonsforskere blir ofte kritisert for å ha for nært forhold til utviklingsarbeidet og for at forskningsprosessene ikke i tilstrekkelig grad oppfyller tradisjonelle forskningskrav om distanse og objektivitet. Å kombinere utvikling og forskning krever at forskeren gjør rede for sin posisjon, og i samarbeid med deltakerne avklarer hvilke roller eller funksjoner alle deltakere skal ha, og hva som er målet med forsknings- og utviklingsprosessen.

En posisjon som vi ser eksempler på i boken, er innsideforskere med mål om å utvikle kunnskap av betydning for egen profesjon, som f.eks. lærer/lærerutdanner eller sykepleier/sykepleielærer, gjennom å forske i egen praksis. Det er også eksempler som viser hvordan forskere ved høyskoler og universiteter blir invitert inn i pågående forbedringsarbeid. Skoler eller kommuner som ønsker bistand i sitt utviklingsarbeid ønsker både faglige innspill fra forskere utenfra og hjelp til å dokumentere utviklingsprosessene. Slike samarbeidsprosjekter kan ha karakter av at forskeren har en posisjon som utenforstående ekspert, men kan også innebære at forskere, ansatte og ledere sammen kommer frem til nye intervensjoner eller tiltak som fortløpende blir vurdert i fellesskap og dokumentert.

Aksjonsforskning krever som all annen forskning systematikk i data-samling og analyser og et metarefleksivt perspektiv. Aksjonsforskningen har tradisjonelt vært forbundet med kombinasjonen av endringsprosesser (aksjon) og systematisk, vitenskapelig generering av kunnskap. Noen vil hevde at endringsprosessene er så mangesidige at de vanskelig lar seg beskrive i dagens konvensjonelle krav til vitenskapelige publikasjoner. Aksjonsforskere er derfor opptatt av å synliggjøre det metodologiske

grunnlaget for aksjonsforskning, og hva de vitenskapelige kravene til aksjonsforskning innebærer i ulike kontekster.

I denne antologien har vi oppmuntret aksjonsforskerne til å velge hvorvidt de ønsker å utdype grunnleggende prinsipper og verdier i aksjonsforskning eller vise med eksempler hvordan forskningstilnæringer innen aksjonsforskning kan gjennomføres. Flere forfattere har bidratt med oversikter over ulike tilnæringer. Andre har valgt å utforske maktspørsmål og grunnleggende verdier i aksjonsforskning som myndiggjøring, medvirkning, demokrati og dialog. Flere har også presentert gjennomføring og resultater fra konkrete aksjonsforskningsprosjekter i ulike kontekster.

De fire hoveddelene i antologien gir ikke et fullstendig bilde av hva aksjonsforskning kan være, og dekker ikke hva aksjonsforskning i Norge innebærer. Hensikten er heller å utforske og vise noe av spennet i aksjonsforskning i Norge. Vi håper videre at antologien kan inspirere nye og erfarne forskere. Rekkefølgen i kapitlene er organisert i fire hoveddeler. Det første hovedtemaet tar opp metodologiske spørsmål og verdier i aksjonsforskning, og viser bredden i ulike tilnæringer. De tre neste hovedtemaene viser hvordan aksjonsforskning kan gjennomføres i egen praksis, i samarbeid med andre i egen organisasjon og i samarbeid på tvers av organisasjoner.

Metodologisk grunnlagstenkning og verdier i aksjonsforskning

Artiklene i denne delen av antologien tar opp metodologisk grunnlagstenkning, verdier og ikke minst dilemmaer i aksjonsforskning. Perspektivene er ulike og bidrar til å få frem at det epistemologiske grunnlaget i aksjonsforskning er mangfoldig. Bidragene får frem viktigheten av å forholde seg aktivt og eksplisitt til kunnskapsteoretiske spørsmål som aksjonsforsker. Søkelyset blir rettet mot dilemmaer som gjelder aksjonsforskningens hensikt, forskerrollen, demokrati, dialog og myndiggjøring. Betydningen av å synliggjøre systemiske motsetninger i aksjonsforskning blir diskutert, og muligheter for generalisering undersøkt. Et historisk-filosofisk perspektiv på aksjonsforskning knyttet til en mulig typologi blir til slutt presentert.

Hilde Hiim gir i artikkelen «Likheter og forskjeller mellom tilnærminger til aksjonsforskning» en analyse og fremstilling av ulike nøkkeltilnærminger til aksjonsforskning. Analysen ser nærmere på hvordan ulike sentrale aksjonsforskere og aksjonsforskningsprosjekter forholder seg til ulike metodologiske dilemmaer og spenninger som vil kunne dukke opp i aksjonsforskning. Hun rydder i artikkelen aksjonsforskningsterrenget inn i fem hovedtilnærminger og sammenlikner og diskuterer hvordan disse forholder seg til spørsmål som har med deltakeres innflytelse og makt å gjøre. Spørsmål om hvem forskningsprosessen initieres av, hvordan den drives frem, og hvilket utbytte deltakerne har av forskningen, er knyttet til viktige prinsipper som kan gis ulik vekt i ulike deler av aksjonsforskningstradisjonen.

Eva Schwencke diskuterer i artikkelen «Myndiggjøringsbegrepet og demokratiske prosesser – i lys av kritisk utopisk aksjonsforskning, CUAR» teoretiske kjennetegn ved myndiggjøringsbegrepet og hvilke utfordringer myndiggjøring som prinsipp kan ha i aksjonsforskning. Hun er opptatt av hva det innebærer å forske *med* deltakerne, og hvilke konsekvenser dette har for forskerrollen. Schwencke viser ved hjelp av tre gjennomførte forskningsprosjekter hvordan fremtidsverkstedet i kritisk utopisk aksjonsforskning kan være et verktøy for kunnskapsutvikling og for lokale forbedringstiltak. Erfaringene fra disse prosjektene indikerer at å komme frem til felles, meningsbærende tema og en tydelig demokratisk forskerrolle er vesentlig for å styrke myndiggjørende prosesser i forskningen.

I artikkelen «Dialog som begrep og praktisk tilnærming i aksjonsforskning» beskriver Dag Husebø, Øystein Lund Johannessen og Geir Skeie hvordan dialogbegrepet er anvendt i internasjonal og egen aksjonsforskning og er bærer av grunnleggende verdier. Mot denne bakgrunnen diskuterer de hvordan på den ene siden bruken av dialogbegrepet anvendes for å beskrive prosedurale prosesser som å organisere og legge til rette for likeverdig deltakelse. På den andre siden viser de til aksjonsforskning der det substansielle innholdet i begrepsforståelsen av dialog er sentral, og hvor det analytiske potensialet knyttet til hvordan dialog i en bestemt kontekst kan forstås, trer frem. Husebø, Lund Johannessen og Skeie illustrerer dialogbegrepet i aksjonsforskning ved to kryssende akser. Aksenes

kontinuum går fra det prosedurale til det substansielle på den ene akse og fra det individuelt orienterte til det kollektive på den andre.

I artikkelen «Dialogkonferansen – arena for kollektiv utvikling i skolen» undersøker Torbjørn Lund de betingelser aksjonsforskning og dialogkonferanser har i skolen som metodologi og redskap for kollektiv utvikling. Lund viser i artikkelen til to empiriske eksempler fra norsk skolehverdag hvor aksjonsforskning og dialogkonferanser er tatt i bruk med mål om utdanningsorientert praksisutvikling. Gjennom sine analyser viser han spesielt til behovet for å håndtere spørsmål om representativitet i aksjonsforskningsnettverk. Hans funn peker også på utfordringer med å sette ideer generert i dialogkonferanser ut i praksis. Lund konkluderer i sin artikkel med at ulike typer dialogkonferanser vil kunne tas i bruk, alt etter de intensjoner og hensikter som ligger til grunn for ønsket utvikling i skolen.

I artikkelen «Aktivitetsteori som tenkeredskap i aksjonsforskning» analyserer Thomas Eri og Marit Aas hvordan studenter i et aksjonsforskningsorientert ph.d.-kurs anvender og diskuterer aktivitetsteori i egne prosjekter. I lys av sine analyser argumenterer forfatterne for at Cultural-Historical Activity Theory (CHAT) vil kunne være et viktig tenkeredskap for aksjonsforskere. Eri og Aas er spesielt opptatt av de betingelser CHAT-perspektiver kan gi for å avdekke systemiske motsetninger som kan ta bolig i et aksjonsforskningprosjekt. Økt kjennskap til ulike typer systemiske motsetningsforhold kan gi bedre forståelse av hemmende og fremmende faktorer for ønsket endring.

Kristin Bjørndal og Svein-Erik Andreassen tar i artikkelen «Om sammenhenger mellom forskningsspørsmål, aksjonsforskning, casestudier og generalisering» opp diskusjonen om generalisering i kvalitativ forskning er mulig, og i så tilfelle hvordan det kan gjøres. De retter oppmerksomheten mot aksjonsforskning som anvender kvalitative data, og hvilken betydning forskningsspørsmålet får for ambisjonen om generalisering eller ikke. Bjørndal og Andreassen utforsker ulike formuleringer av konstruktive forskningsspørsmål og legger vekt på hvem som er subjekt. De viser med eksempler at forskningsspørsmål med spesifikt subjekt (en navngitt skole eller lærerteam) innebærer at forskeren ikke har ambisjon om generalisering. Er derimot subjektet generelt (skoler i Norge), har forskeren ambisjon om analytisk generalisering.

I artikkelen «Aksjonsforskning – ansats til systematikk» analyserer Olav Eikeland ulike tilnærminger til aksjonsforskning og søker å identifisere en tentativ typologi i et historisk perspektiv. Eikeland deler aksjonsforskningens historie i tre faser. Den første fra slutten av 1930-tallet tar opp spørsmål om hvordan forskning og kunnskap kan anvendes direkte i løsningen av sosiale problemer, en mellomperiode fra 1960 til 1975 retter oppmerksomheten mot samarbeid mellom forskere og praktikere. Den siste aksjonsforskningsbølgen fra midten av 1970-tallet har ifølge Eikeland vokst frem uten klar kontinuitet med de første, den bærer i seg et radikalt transformasjonspotensial. Mens tidligere forskning var basert på en arbeidsdeling hvor utenforstående forskere studerte «de andre», retter aksjonsforskere nå i økende grad oppmerksomheten mot seg selv, individuelt og kollektivt ved iboende (immanent) kritikk. Den iboende kritikken er bærer av den transformerende kraften i aksjonsforskning.

Aksjonsforskning i egen praksis

Artiklene i denne delen av antologien dreier seg om en gren av aksjonsforskningen der forskere og praktikere forsker i sin egen praksis – ulike former for førstepersonsforskning. Et grunntrekk ved denne formen for aksjonsforskning er at forskeren har et innenfraperspektiv. De metodologiske innfallsvinklene i artiklene viser en variasjon i førstepersonsforskning, fra et eksempel på en praktiker som analyserer sin egen praksis gjennom årtier, til praktikere som i fellesskap søker å utforske og forbedre sin undervisningspraksis i samarbeid med studenter. Det siste bidraget er en filosofisk analyse av nødvendigheten av innenfraperspektivet for utvikling av praksis.

I artikkelen «Forskning i egen undervisningspraksis i høyere utdanning» tar Sigrid Gjøtterud utgangspunkt i stortingsmeldingen «Kultur for kvalitet i høyere utdanning» (KD, 2016), som oppfordrer universitetslærere til å forske i sin undervisningspraksis. Meldingen fremhever at en viktig hensikt er å skape miljøer der pedagogiske spørsmål i høyere utdanning blir satt på dagsordenen. Gjøtterud viser hvordan aksjonsforskning og beslektede forskningstilnærminger tilbyr innfallsvinkler til hvordan universitetslærere kan forske i sin undervisningspraksis

gjennom førstepersonforskning. Hun presenterer og diskuterer flere retninger innen denne typen forskning, og retter søkelys mot det potensialet slik forskning kan ha innen universitets- og høyskolesektoren.

Artikkelen «Læreren, kunstneren og forskeren» har en autoetnografisk aksjonsforskningstilnærming, der Sølvi Thuv utforsker sin egen praksis som lærer og lærerutdanner. Ved tilbakeblikk på egen praksis identifiserte hun fem perioder som har vært av særlig betydning for egen utvikling som lærer og forsker i samarbeidet med studentene. Hun stiller seg kritisk og undrende til utviklingen i eget arbeid og påvirkende faktorer fra planverket. Refleksjonene tar særlig utgangspunkt i subjektorientering, det å være subjekt i egen lærerutvikling. I den siste perioden blir Thuv kjent med kunstbasert pedagogisk forskning, og hun analyserer frem hvordan ferdigheter innen kunst og begreper fra kunstbasert forskning kan bidra til å utvikle hennes ferdigheter som lærer.

I artikkelen «Drama og teater som tilnærming i aksjonsforskning – å øve på fremtiden» utforsker Anne Eriksen og Tove Leming ved hjelp av eksempler fra egen undervisningspraksis hvordan drama og teater kan anvendes som tilnærminger i aksjonsforskning. Ved å anvende bildeteater og rollespill involveres studentene i fiktive situasjoner. De får anledning til å prøve ut alternative handlinger og reflektere i ettertid på hvorfor det ble slik og hva som kunne vært gjort annerledes. Eriksen og Leming understreker at denne arbeidsformen gir dem som forskere verktøy til å studere helhetlige transformativ prosesser.

I artikkelen «Studentsentrert undervisning i lærerutdanning – Når alle er engasjert og har lest, blir det fort en spennende diskusjon» presenterer Astrid Undhjem og Eli Moksnes Furu en selvstudie hvor de som lærerutdannere har samarbeidet om å forske i sin undervisningspraksis. De ønsket å utforske hvordan studentsentrert undervisning kunne gjennomføres i et opplegg for lærerstudenter om tilpasset opplæring. Begrepsrammen for studien var sosiokulturell læringsteori og et utvidet dialogbegrep, samt aksjonsforskningsbegreper om deltakelse og myndiggjøring. Resultatene viser hvordan interaksjon mellom individuell lesing og lytting på den ene siden og kollektiv skriving og gruppediskusjoner på den andre styrket lærerstudentenes læring og engasjement. En utfordring var å involvere studentene mer aktivt i planlegging og styring av

læreprosessen. Forfatterne fremhever at kollegasamarbeid knyttet til forskning i egen praksis styrker mulighetene for å utvikle ny kunnskap om undervisning i lærerutdanningen.

I artikkelen «Praxis-forskning – iboende i det 20. århundrets filosofiske og metodologiske utvikling» viderefører Olav Eikeland tenkningen fra «Aksjonsforskning – ansats til historisk systematikk» og fremhever praktikerforskning og den immanente kritikk. Eikeland viser til spørsmål om utviklingen i kunnskapsforståelse fra nødvendigheten av forskningssted *utenfra* til nødvendigheten av et deltakerperspektiv *innenfra* de studerte praksisformene. Han analyserer de filosofiske utviklingslinjene og samfunnsvitenskapelig metodelære, og munner ut med en reaktualisering av aristotelisk filosofi.

Aksjonsforskning i samarbeid med andre i egen organisasjon

Artiklene som er samlet i denne seksjonen, har som fellesnevner at de er opptatt av samarbeid innad i egen organisasjon og organisasjonsutvikling i utdanningssammenheng. På ulike måter fremstiller artiklene aksjonsforskning som tilnærming til å styrke både kollektiv og individuell praksisutvikling og samtidig bruke praksis- og samarbeidsarenaer i organisasjonen som grunnlag for ny kunnskap. Aksjonsforskning fremkommer i denne seksjonen som et metodologisk bindingsverk som evner å tjene tre hensikter: praksisutvikling, kunnskapsutvikling og organisasjons- og systemutvikling.

Gunhild Bjaalid, Dag Husebø og Vegard Moen viser i artikkelen «Studieprogramledelse i høyere utdanning – aksjonsforskning som grunnlag for involvering, læring og organisatoriske grenseoppganger» et eksempel på hvordan aksjonsforskning kan bidra til kompetanseheving hos ansatte på tvers av fakulteter ved et universitet. Etter at universitetet innførte en ny funksjon/stillingskategori – studieprogramledere, utviklet og gjennomførte forfatterne et kompetansehevingsprogram for de nye studieprogramlederne. Kompetansehevingsprogrammet var bygget opp som et aksjonsforskningsprosjekt der deltakerne, sammen med lederne for programmet, i gjentakende sykluser analyserte deltakernes erfaringer

og utviklet kunnskap som bidro til å påvirke betingelsene for utøvelse av studieprogramlederfunksjonen. Slik førte forskningen til utvikling av organisasjonens praksis og frembrakte kunnskap som kan inspirere kompetansehevings- og endringsprosesser i andre organisasjoner.

I artikkelen «Faglig og språklig utvikling hos studenter med norsk som andrespråk i Akademisk språkkafé – praktisk medvirkningsbasert aksjonsforskning» presenterer Hjørdis Frisnes, Beate Lie Sverre, Marit Gjone Sandsleth, Anne Stenhammer og Liv Helene Jensen et praktisk, deltakende aksjonsforskningsprosjekt gjennomført i en sykepleierutdanning i Norge. Forfatterne ser det økende antallet studenter med ulik språklig og kulturell bakgrunn som en ressurs for universitetene, men anerkjenner utfordringer studentene som studerer på et annet språk enn sitt førstespråk, har. Artikkelen belyser hvordan studenter, universitetslærere og bibliotekarer i organisasjonen i samarbeid bidro til å heve studentenes akademiske og språklige kompetanse, gjennom sykliske lærings- og forskningsprosesser. De fremhever verdien av at den språklige utviklingen gikk hånd i hånd med den profesjonelle læringen. Eksemplet kan ha betydning for hvordan vi kan legge til rette for utvikling av både profesjonell og språklig kompetanse i høyere utdanning generelt, ved å anvende en aksjonsforskningstilnærming der studentene er aktive deltakere i forskningen.

Annfrid R. Steeles artikkel, «ALAR som tilnærming for å skape økt forståelse hos deltakere for forskning og for forståelse for FoU i skole og i lærerutdanning», dreier seg om utvikling av forskningsbasert undervisning i lærerutdanningen. Prosjektet hun beskriver og drøfter, foregikk i samarbeid mellom universitet og skole, mellom lærerutdannere, lærerstudenter og praksislærere i skolen. Forfatteren veiledet studentenes aksjonslæringsprosjekter, mens studentene og praksislærerne var deltakere i forfatterens aksjonsforskningsprosjekt der hensikten var å utvikle en felles forståelse for betydningen av å gjennomføre forsknings- og utviklingsarbeid i lærerstudiet. Søkelyset blir rettet mot hvordan slike forsknings- og utviklingsarbeider skaper tette bånd mellom teori og praksis i studiet, bidrar til forskningsbasert kunnskap om studentenes kompetanseutvikling og belyser rollene til skolebaserte og universitetsbaserte lærerutdannere. Artikkelen viser hvordan kunnskapsutvikling i

egen organisasjon (lærerutdanning) kan skje i et balansert trepartssamarbeid mellom universitetslærere, studenter og lærere i skolen.

Aksjonsforskning i samarbeid på tvers av organisasjoner

Artiklene i denne delen av antologien tar opp hvordan aksjonsforskere kan innlede til og gjennomføre aksjonsforskningsprosjekter på tvers av organisasjoner. Forskerne gjør rede for sin posisjon som eksterne samarbeidspartnere, tilretteleggere for nye undervisningsformer og samarbeidet mellom yrkeslivet og utdanning. De empiriske eksemplene i denne delen viser hvilken verdi aksjonsforskning kan ha for utvikling av kompetanse på tvers av organisasjoner i samarbeidet mellom forskere og deltakerne.

Morten Brattvoll, Lars Aage Rotvold og Åse Slettbakk utforsker i artikkelen «Når vi ikke kjenner fremtiden; Scenarioer som metode for skoleutvikling?» hvordan de som eksterne forskere og samarbeidspartnere kan bidra til å realisere forventninger til kompetanseutvikling i det nasjonale programmet Ungdomstrinn i utvikling ved å anvende fremtidsfortellinger. Forskerne introduserte tre teoriforankrede scenarioer og inviterte lærere og skoleledere i seks kommuner til å reflektere over eget ståsted i lys av disse. Fremtidsfortellingene var utformet dels som suksesshistorier og dels som fiaskovarianter. Med bakgrunn i egen empiri og teori drøfter Brattvoll, Rotvold og Slettbakk styrker og svakheter ved bruk av scenarioer som metode i skoleutvikling.

James Karlsen undersøker i artikkelen «Studenter som aktører i regionale samskappingsprosesser – en ny form for praksis?» hvilke roller studenter kan spille i regionalt samarbeid mellom universitet, eksterne aktører og studenter. Han argumenterer for at det å gi studentene autentiske, praktiske og samarbeidsorienterte erfaringer med universitetets omgivelser kan gi studentene nødvendige erfaringer og kompetanse i utdanninger som ikke tradisjonelt har hatt praksis som læringsarena. I et aksjonsforskningsprosjekt som involverte studenter og eksterne partnere, var målet å skape et studieemne hvor både studenter og partnere i næringslivet var aktive deltakere og medlærende (co-learners).

Forskningsspørsmålet som er stilt, er hvordan prosessbevissthet skapes mellom studenter og regionale aktører. Hovedfunn fra analysene tilsier 1) at det unike ved utfordringer i medskapingsprosesser med regionale aktører er vanskelig å gjenskape på campus og i klasserom, 2) at tidsdimensjonen i en slik medskapingsprosess er viktig å gjøre eksplisitt, og 3) at en medskapingsprosess alltid vil være uferdig og underveis.

I artikkelen «Om å lære i lag – en modell for kollektiv videreutdanning» diskuterer Nina Amble og Else Marie Johansen et aksjonsforskningsprosjekt hvor en ny kollektiv modell for videreutdanning ble utviklet og utprøvd ved fire arbeidsplasser i fire ulike kommuner. Prosjektet #Læringslivet koblet sammen ansatt-drevet innovasjon med videreutdanning som de samme ansatte fulgte. Utdanningen var med på å gi de ansatte ny kompetanse til å drive innovasjonsprosesser som grunnlag for organisasjonslæring. Videreutdanningsmodellen som ble utviklet, viser et eksempel på hvordan en organisasjon kan drive innovasjon og kompetansebygging på samme tid. Artikkelen beskriver hvordan forskere og ansatte organiserte og drev denne type prosesser i fellesskap. Gjennom artikkelen viser Nina Amble og Elsa Johansen hvordan arbeidsplassen kan bli gjort til gjenstand for utdanning, og hvordan utdanning kan bli en del av et arbeid.

I artikkelen «Lærerutdannerens rolle i skolebasert kompetanseutvikling. Hvordan bidra til profesjonalisering innenfra?» belyser Nina Vasseljen og May Britt Postholm hvordan lærerutdannere kan bidra til profesjonalisering av skolen ved å støtte lærere og skolelederens aktive arbeid med skoleutvikling. De betegner prosessen som en profesjonalisering innenfra, en prosess som komplementerer utenfrastyrte utviklings tiltak i skolen. Artikkelen bygger på et fireårig aksjonsforskningsprosjekt ved en norsk skole, der Lesson Study ble brukt som verktøy i skolebasert kompetanseutvikling for lærere. Forfatterne kom frem til tre hovedkategorier som hadde betydning for lærerutdannerens rolle og bidrag: emosjonell støtte, organisasjonsmessig støtte og prosessuell støtte. Arbeidet er forankret i den desentraliserte kompetanseutviklingsmodellen, som tilsier at alle grunnskoler og skoleeiere skal etablere samarbeid med universitet og høyskoler. Artikkelen gir et godt eksempel på hvordan slikt samarbeid kan organiseres gjennom aksjonsforskning.

Arne Ronny Sanneruds artikkel, «Yrkesrettet aksjonsforskning der arbeids- og produksjonsprosesser er omdreiningspunktet for undervisning og opplæring», presenterer et aksjonsforskningsprosjekt som var et samarbeid mellom to universiteter på forskjellige kontinenter. Prosjektet dreide seg om utvikling av et yrkespedagogisk masterløp i Uganda. I tillegg til det internasjonale samarbeidet foregikk også prosjektet i samarbeid mellom universitetet i Uganda og næringslivet de utdanner arbeidstakere for, noe som var sentralt for utviklingen av relevant kompetanse. Gjennom prosjektet introduserte forskerne innfallsvinkler og verktøy for medvirkende forskning innen yrkesrettet utdanning og opplæring. Artikkelen drøfter behovet for en yrkespedagogisk vinklet aksjonsforskning. Videre viser artikkelen hvordan aksjonsforskning kan introduseres i høyere utdanning, og verdien av en slik forskningstilnærming for utvikling av et aksjonsorientert studium der samarbeidet med næringslivet står sentralt.

I artikkelen «En aksjonsforskningsstudie av samarbeid i grensesoner – betydningen av deltakernes forventninger» fokuserer Elisabeth Stenshorne og Janne Madsen på hvordan deltakernes forventninger påvirker utviklingsprosesser. Artikkelen er basert på et skolebasert utviklingsprosjekt som ble gjennomført i samarbeid mellom tre skoleledere, lærere og ressurslærere fra tre skoler og to veiledere fra universitetet som også var forskere. Forfatterne beskriver hvordan deltakerne arbeidet på tvers av grensene mellom profesjoner og organisasjoner. Kulturhistorisk aktivitetsteori ble brukt som begrepsramme for å samle og analysere data. Deltakernes fortellinger fra utviklingsprosessene viser hvilken betydning deres forventninger hadde for motivasjon og vilje til å endre skolens praksis. Resultatene viser også hvordan dialog, innsikt og kreativitet utvikles når deltakere møtes på tvers av grenser over tid.

Avslutning

Antologien *Aksjonsforskning i Norge, volum 2* består av vitenskapelige artikler som står på egne bein. Samtidig kan antologien leses som en helhet. Den kan leses som uttrykk for aksjonsforskningens mangfold, der enkelte bidrag kan være utfordrende, provoserende og synliggjøre både

dilemmaene og spenningene som kan finnes i aksjonsforskningsfeltet. Mangfoldet både teoretisk og empirisk kan i seg selv være interessant for å holde en diskusjon gående om hva aksjonsforskning kan, og kanskje også bør, være for at tilsiktede og utilsiktede endringsprosesser blir til det gode for aktørene i respektive praksisfelt.